

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

van Weesep. – Avebury: European science foundation, 1997. – Pp. 3–42.

19. Jensen-Butler C. Cities in competition: equity issues // Urban Studies. – 1999. – Vol. 36. – № 5, 6. – P. 886.

20. Morrison A. Hospitality and Travel Marketing, Delmar Publishers, 1989/2001.

21. Ashworth G.J. and Voogd H. Selling the City: Marketing approaches in public sector, urban planning. – London: Belhaven Press, 1990. – 178 p.

22. Ashworth G. J., Voogd H. Marketing and Place Promotion // J.R. Gold & S.V. Ward (eds). Chichester, N.Y. – 1994. – P. 39-52.

23. Котлер Ф. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы / Филип Котлер, Кристер Асплунд, Ирвинг Рейн, Дональд Хайдер. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. – 382 с.

24. Philip Kotler, Sidney J. Levy Broadening the Concept of Marketing // Journal of Marketing., – 1969. – Vol. 33 (January 1969). – Pp. 10–15.

25. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наук. думка, 2006. – 511 с.

26. Долішній М. І. Стан, проблеми та шляхи вдосконалення містобудівної діяльності в Україні / М. І. Долішній, М. М. Габрель // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – С. 104–111.

27. Онишук Г. І. Проблеми розвитку міського комплексу України: теорія і практика: монографія / Г. І. Онишук; за ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Наук. світ, 2002. – 439 с.

28. Оприсюк М. Теорії регіональної економіки та їх вплив на розвиток вітчизняної регіоналістики [Електронний ресурс] / Мирослав Оприсюк // Наукові записки. – Вип. 16. – 2006. – Режим доступу : www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/nea9ja.pdf

29. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем / М. М. Габрель; Інститут регіональних досліджень НАН України. – К.: Видавничий дім В.С.С., 2004. – 400 с.

УДК 332.1:330.111.66

Є.О. Галушка, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ РЕГІОНУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація

У статті досліджується регіон як єдність соціальних, економічних та екологічних складових, а також особливості їх відтворення у сучасних умовах формування та реалізації концепції сталого розвитку. Проаналізовано такі ознаки регіону, як цілісність, інтегрованість та ідентичність, які відображають внутрішню сутність регіональної просторової системи. Доведено, що розвиток регіону є процесом якісних перетворень в екологічних, економічних, соціальних, духовних та політичних складових простору, які сприяють поліпшенню умов життя людини і забезпечують максимально повне врахування специфіки відтворення територіального соціально-еколого-економічного простору. Оцінено ефективність відтворювальних процесів на субнаціональних рівнях, що прямо впливає на загальнонаціональну ефективність, окреслено перспективи та основні напрямки ефективного управління відтворювальними процесами на регіональному рівні.

Ключові слова: регіон, відтворення, цілісність, ідентичність, інтеграція, потенціал, сталий розвиток, ефективність, екологія, економіка.

Є.О.Галушка, к.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЕУ, г. Черновцы

СПЕЦИФИКА ВОСПРОИЗВОДСТВА РЕГИОНА В УСЛОВИЯХ СТАБИЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье исследуется регион как единство социальных, экономических и экологических составляющих, а также особенности их воспроизводства в современных условиях формирования и реализации концепции устойчивого развития. Проанализированы такие признаки региона, как целостность, интегрированность и идентичность, которые отображают внутреннюю сущность

регіональної просторової системи. Доказано, що розвиток регіону являється процесом якісних перетворень в екологічних, економічних, соціальних, духовних і політичних складових простора, сприяючі покращенню умов життя людини і забезпечуючі максимально повний урахунок специфіки виробництва територіального соціально-еколого-економічного простора. Оцінено ефективність виробничих процесів на субнаціональних рівнях, яка прямо впливає на національну ефективність, намічені перспективи і основні напрями ефективного управління виробничими процесами на регіональному рівні.

Ключові слова: регіон, виробництво, цілісність, ідентичність, інтеграція, потенціал, стійке розвиток, ефективність, екологія, економіка.

Yevhen O. Halushka, Candidate of Economics,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi
**SPECIFICS OF REPRODUCTION OF THE REGION IN TERMS
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Annotation

The article examines the region as a unity of social, economic and environmental components, and features of their reproduction in the present conditions of formation and implementation of sustainable development. The analysis of such features of the region as «integrality» and «identity» that reflect inner essence of regional spatial system is conducted. It is proved that regional development is a process of qualitative change in the environmental, economic, social, spiritual and political components of space that improve the human condition and provide the fullest possible consideration of the specific socio-spatial reproduction ecological and economic space. The efficiency of reproduction processes at sub-national levels, which directly affects the national performance, prospects and outlines the main directions of the effective management of reproductive processes at the regional level is estimated.

Keywords: region, reproduction, integrity, identity, integration, capacity, sustainability, efficiency, ecology, economics.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку нині визнана пріоритетною парадигмою розвитку людства. Проте існує чимало проблем щодо її реалізації, зокрема, в Україні. Так, бездоганна у теоретичному плані вихідна аксіома гармонізації трьох складових сталого розвитку – соціальної, економічної та екологічної, у практичній площині має безліч протиріч у соціально-економічній та екологічній сферах, у тому числі у регіонах України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем регіону в сучасних умовах реалізації концепції сталого розвитку вже тривалий час займаються такі вітчизняні та зарубіжні учені, як І. К. Бистряков, М. І. Долішній, О. С. Дорош, Л. Качаровська, С. Г. Кирдина, І. Кон, К. Павлов, А. В. Плякин, С. Роккан, Д. Урвин, І. Сторонянська, І. М. Школа, С. Шульц та інші.

Регіон як територіальне явище вважається частиною цілісної соціально-економічної та екологічної системи із замкнутим відтворювальним циклом. Найчастіше його визначають як територіальне утворення, в межах якого відтворюється його соціально-економічний та екологічний потенціал. Складність цих відтворювальних процесів формує велике розмаїття проблем, які посилюються незадовільним станом екосистеми, низькими стандартами

якості життя людей, незадовільними темпами економічного зростання та значною територіальною диференціацією.

Актуальність та цілі дослідження. На сьогодні ще недостатньо дослідженими залишаються окремі аспекти сталого розвитку регіону, пов'язані з оптимальністю, ефективністю та збалансованістю просторового розвитку, механізмами самоорганізації та синергії просторових систем, особливостями прояву та використання таких ознак регіонального простору, як цілісність, інтегрованість, ідентичність тощо. Все це зумовлює необхідність подальших досліджень регіонального простору, чинників забезпечення сталого просторового розвитку, обґрунтування та розробки нових моделей збалансування інтересів бізнесу та територіальної громади з потребами та можливостями екосистеми із застосування нових методологічних підходів.

Основними цілями статті є дослідження регіону як субнаціонального утворення у єдності його соціальної, економічної та екологічної складових, а також особливостей їх відтворення в сучасних умовах формування та реалізації концепції сталого розвитку в Україні. У цьому аспекті потрібний аналіз внутрішньої суті регіональної просторової системи і, зокрема, таких його ознак, як «цілісність», «інтегрованість» та «ідентичність», а також пошук теоретичних підходів до оцінки ефективності відтворювальних процесів у регіоні, що прямо впливає на загальнонаціональну ефективність, як і основних напрямків ефективного управління відтворювальними процесами на регіональному рівні. Все це і зумовлює актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу. Регіональний простір виражається сукупністю економічних, екологічних, правових та інших відносин, що формуються на основі єдиних правил їхнього регулювання й розвиваються на території, яка не має внутрішніх економічних кордонів для переміщення робочої сили, капіталу, товарів і послуг. Метою формування такого простору є ефективна територіальна економічна інтеграція, що базується на взаємному інтересі й рівноправному партнерстві.

Не викликає сумніву, що регіон є цілісною, структурно субординованою єдністю частин, які формують організацію всієї системи. Конкретні форми просторової організації визначають функціональні відносини між окремими елементами і підсистемами, а взаємообумовленість останніх дозволяє окремій території стати цілісним господарським організмом [3]. Таким чином, має місце чіткий взаємозв'язок між відтворенням просторово-економічної системи та її базовою характеристикою – цілісністю. Свого часу А. В. Плякін стверджував, що саме цілісність, як головна якісна ознака будь-якої системи, досягається шляхом реалізації відтворювальних процесів [7, с.24]. Це означає, що для збереження своєї цілісності, система повинна постійно відтворюватися.

Поняття «цілісність», «інтегрованість» та «ідентичність» є властивостями системи, що відображають і внутрішню сутність, і сукупність взаємозв'язків у ній. Цілісність характеризується потрійною взаємозалежністю кожної з найважливіших її частин від інших частин; кожної з її найважливіших частин від усієї системи; усієї системи від її частин [4, с.49]. При цьому слід зазначити, що таку цілісність формують не окремі частини, а, швидше, вона сама структурується на окремі складники, у кожному з яких проявляється ціле. Під інтегрованістю варто розуміти взаємодію між складниками у розв'язанні завдань, що стоять перед цілим. Звідси економічна інтеграція є переплетенням, взаємопроникненням і зрощенням відтворювальних процесів різних суб'єктів господарювання, розділених у просторі, перетворенням їх у цілісний господарський механізм. Її цільовою функцією є збереження системи чи підвищення здатності останньої до виживання [10, с.14].

Економічна поведінка населення з її регіональними особливостями є визначальним чинником розвитку національної економіки. Тому застосування ліберальних методів реформування, що мало позитивний ефект в країнах Заходу, може не спрацювати в суспільствах, де економічна ефективність не є визначальним фактором. Переваги від упровадження класичної ринкової моделі економіки в Україні, для якої характерні общинність, патерналізм, переважання емоційного над раціональним, можуть бути обмеженими. Формування цілісної національної економіки в Україні має спиратися на українську ідентичність з її ціннісними орієнтаціями, які визначають тип господарювання. Ідентичність, що базується на етнотериторіальних принципах і включає психологічні аспекти, традиції, звичаї, ідеологію, культуру, безпосередньо впливає на стан і перспективи розвитку економіки. У зв'язку з цим виділяють етноекономічний підхід, який дозволяє виявити етнічні особливості економічної поведінки, потенціал ринкової адаптації націй і народностей [6].

У взаємозв'язках економічних і етнічних процесів пріоритет, як правило, надають економіці, що є предметом дискусій і нині. Економіка з її значним впливом на суспільство – це не самодостатня система. Ідентичності природно-господарських і соціально-економічних систем, як правило, стосуються її етнічних і територіальних проявів. За етнічною ознакою ідентичність постає на основі усвідомлення спільних соціокультурних рис, у той час як територіальний її прояв формується шляхом самоототожнення суспільних груп із певною географічною областю [8, с.124]. Саме тому уявлення населення про територіальний простір країни доцільно покласти в основу її територіального устрою.

За багатьма показниками природно-господарські та соціально-економічні відносини різних регіонів і груп населення мають самобутню специфіку, відмінну від загальноукраїнської. Проте їх об'єднує спільна генетична основа,

яка складалася історично й продовжує формуватися в процесі реалізації міжрегіональних взаємозв'язків. Усе регіональне розмаїття, з одного боку, має ґрунтуватися на загальноукраїнській основі, а з іншого – формувати цю основу.

Тим не менше основою сталого розвитку регіону є його природно-виробничий потенціал, який створюється і зміцнюється шляхом регіонального інвестування [5]. Цей потенціал формує інвестиційну привабливість регіону для потенційних інвесторів, природні, соціальні та економічні можливості реалізації тих або інших інвестиційних проектів. Він включає усі фактори виробництва, а саме землю – природне багатство регіону, капітал – засоби та предмети виробництва, працю – людський капітал, знання, інформацію та підприємницьку ініціативу. Економічне зростання регіону спочатку буде завжди обмеженим і вимагатиме додаткового регулювання з метою зміцнення його природно-виробничого потенціалу і забезпечення зростання у майбутньому [2]. Недопущення перевищення обсягів споживання природно-виробничого потенціалу над обсягами його відновлення є першочерговою метою сталого просторового розвитку.

Інновації, як складова сталого регіонального розвитку, включають технології, пристрої, обладнання, вироби, продукти, які готові до впровадження та на основі яких можуть бути організовані нові виробництва і підприємства. До них відносяться і проекти, за якими можуть створюватися нові підприємства з достатнім рівнем ефективності та конкурентоспроможності. Інноваційні технології дають як позитивний економічний ефект (вивільнення певних коштів на підприємствах), так і негативні наслідки: не завжди створюються нові робочі місця (у регіоні зростає безробіття); тіньові схеми не сприяють поповненню місцевих бюджетів. У країнах, де інновації носять масовий характер, організовуються нові підприємства, створюються нові робочі місця, підвищується рівень зайнятості, контролюваність податків, зміцнюється середній клас тощо.

Формування нових підприємств на основі інноваційних технологій свідчить про якість регіонального інвестиційного клімату. При порушенні зв'язку між новими підприємствами та природно-виробничим потенціалом, тобто між соціально-економічною відповідальністю підприємства за стан природно-виробничого потенціалу, останній стримуватиме регіональний розвиток, оскільки фактори виробництва регіону – основні виробничі фонди, кваліфікація працівників, стан навколишнього середовища – не відповідатимуть характеристикам інноваційних технологій.

Розвиток регіональної системи, спрямований на набуття нового якісного стану та адаптацію до нових умов життєдіяльності, вимагає застосування нового управлінського інструментарію, адекватного сучасним потребам у досягненні поставлених цілей. Регіони змушені реагувати на зовнішні зміни

та модернізувати регіональний відтворювальний процес відповідно до нових викликів сучасності. Оскільки регіони є не просто складниками держави як цілісної системи, але й самостійними системними утвореннями, то в контексті змін зовнішнього середовища з метою захисту та збереження власної цілісності вони мають реалізувати регіональні відтворювальні процеси методами, що відповідають новим умовам життєдіяльності.

Висновки. Переорієнтація регіону з внутрішніх джерел ресурсів на зовнішні сприяє переплетенню відтворювальних регіональних процесів, внутрішньодержавній інтеграції регіону й укріпленню цілісності держави, але може зменшити самодостатність регіонів, призвести до конфліктів між «донором» та «реципієнтом», до втрати внутрішніх ціннісних установок, уніфікації господарської системи, зниження рівня її сталості та цілісності. Тому регіони повинні відтворювати властиву їм ідентичність. Формування широкої мозаїки регіональних особливостей господарювання сприяє зміцненню сталості розвитку всієї держави. Такий підхід до регіонального відтворення передбачає орієнтацію на традиційно-інноваційні підходи у регіональному відтворенні з метою забезпечення сталого розвитку цілісної держави.

Держава є цілісним організмом, що структурується через ієрархію цілісностей нижчого рівня, які в процесі внутрішньодержавної інтеграції формують єдину взаємозв'язану систему. Отже, національне суспільне відтворення відбувається на основі переплетення відтворювальних процесів регіонів, а регіональне відтворення реалізується через сукупність відповідних процесів муніципального рівня. Такий ланцюг може бути продовжений до найнижчого рівня ієрархії (сім'я, підприємство). Різний ступінь локалізації відтворювальних процесів вимагає реалізації управлінських завдань на різних рівнях державного управління. Головна проблема полягає в ефективному управлінні відтворювальними процесами на субнаціональних рівнях.

Список використаних джерел:

1. Быстряков И. К. Современные проблемы управления развитием переходных обществ: теоретико-методологическое эссе / И. К. Быстряков // Стратегія розвитку України: економіка, соціологія, право. – 2004. – № 3 – 4. – С. 43–79.
2. Дорогунцов С. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури / С. Дорогунцов, О. Ральчук // Вісник НАН України. – 2001. – № 10. – С.17–25.
3. Качаровська Л. Регіон як цілісна соціально-економічна система / Л. Качаровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://univer.km.ua/visnyk/26.pdf>
4. Кирдина С. Г. Институциональные матрицы и развитие России / С. Г. Кирдина. – М. : ТЕИС, 2000. – 213 с.
5. Орловська Ю. В. Інвестиційний маркетинг як інструмент залучення іноземних інвестицій в Україну та її регіони / Ю. В. Орловська, О. О. Зайченко // Проблеми і перспективи розвитку співробітництва між країнами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. научн. трудов. – Ливадия-Донецк: ДОННУ, 2007. – Т. 1. – С. 38–43.
6. Павлов К. Национальные особенности экономического поведения / К. Павлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chelt.ru>.
7. Плякин А. В. Пространственная экономическая трансформация региональной природно-хозяйственной системы: структура и механизм реализации / А. В. Плякин – Волгоград :

**РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

Волгоградское научное издательство, 2006. – 364 с.

8. Роккан С. Политика территориальной идентичности. Исследования по европейскому регионализму / С. Роккан, Д. Урвин // Логос. – 2003. – №6 (40). – С. 117–132.

9. Савельев Ю. В. Управление конкурентоспособностью региона: от теории к практике / Ю. В. Савельев; Институт экономики КарНЦ РАН. –Петрозаводск : Карельский научный центр РАН, 2010. – 516 с.

10. Сторонянська І. Міжрегіональна інтеграція в Україні: монографія / І. Сторонянська, С. Шульц; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів : Арал, 2007. – 292 с.

УДК 338.487

Г.П. Скляр, д.е.н,

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

**ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ
ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Обґрунтовано теоретичну сутність та фактори формування ринку туристичних послуг в Україні. Розглянуто процес функціонування вітчизняного ринку туристичних послуг у контексті дії економічних законів та закономірностей його розвитку. Зокрема, виділено основні чинники впливу на обсяг попиту на послуги в галузі туризму, встановлено складові туристичної інфраструктури регіону та їх вплив на привабливість того чи іншого регіону для туристів, визначено закономірності розвитку ринку туристичних послуг в Україні.

Ключові слова: ринок туристичних послуг, попит, пропозиція, економічні закони, закономірності розвитку.

Г.П. Скляр, д.э.н.,

Высшее учебное заведение Укоопсоюза

«Полтавский университет экономики и торговли», г. Полтава

Аннотация

Обоснованы теоретическая сущность и факторы формирования рынка туристических услуг в Украине. Рассмотрен процесс функционирования отечественного рынка туристических услуг в контексте действия экономических законов и закономерностей его развития. В частности, выделены основные факторы влияния на объем спроса на услуги в области туризма, установлено составляющие туристической инфраструктуры региона и их влияние на привлекательность того или иного региона для туристов, определены закономерности развития рынка туристических услуг в Украине.

Ключевые слова: рынок туристических услуг, спрос, предложение, экономические законы, закономерности развития.

Georhiy P. Sklyar, Doctor of Economics,

Higher education establishment Ukrcoopunion

«Poltava University of Economics and Trade», Poltava

**THE ECONOMIC BASIS AND LAWS OF DEVELOPMENT
OF TOURISM SERVICES MARKET IN UKRAINE**

Annotation

Theoretical basis and factors of forming of tourist services market in Ukraine is grounded. The process of functioning of the domestic tourism market in the context of the action of economic laws and the laws of its development is examined. In particular, the main factors that influenced the demand for services in the field of tourism, the composition of the tourism infrastructure in the region